

Neologizmi u časopisima za djecu

Horvat, Mihaela

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:185105>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Dvopredmetni studij Hrvatskoga jezika i književnosti i pedagogije

Mihaela Horvat

Neologizmi u dječjim časopisima

Završni rad

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2021.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Dvopredmetni studij Hrvatskoga jezika i književnosti i pedagogije

Mihaela Horvat
Neologizmi u časopisima za djecu i mlade
Završni rad

Područje humanističkih znanosti, filologija, kroatistika

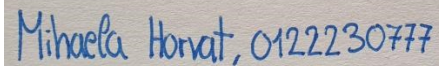
Mentorica: doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 1. rujna 2021.

Mihaela Horvat, 0122230777

Sažetak

Dinamičnost je osnovna karakteristika jezika te sukladno tome neprekidno nastaju nove jezične tvorevine koje ulaze u opću uporabu. Neologizmi, kao nove jezične tvorevine, usko su vezani uz komunikaciju i društvo te su odraz društvenih zbivanja. U hrvatskom jeziku neologizmi još uvijek nisu dovoljno istraženi. U ovom radu pozornost će se usmjeriti na neologizme koji se pojavljuju u dječjim časopisima te na njihov način tvorbe. Svi pronađeni neologizmi bit će prikazani na listi, a nakon toga će uslijediti analiza korpusa. Najviše pozornosti pridat će se tvorbi neologizama. Korpus neologizama ekscerpiran je iz dječjih časopisa: *Modra lasta*, *Smib*, *Moj planet* i *Prvi izbor*.

Ključne riječi: neologizam, dječji časopisi, tvorba riječi

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Neologizmi.....	2
2.1. Definicija neologizama.....	2
2.2. Vrste neologizama.....	3
2.3. Načini stvaranja neologizama.....	5
2.3.1. Tvorbeni postupci stvaranja neologizama.....	6
2.3.1.1. Izvođenje.....	7
2.3.1.2. Slaganje.....	8
3. Dječja književnost i dječji časopisi.....	9
3.1. Povijest dječje književnosti i dječjih časopisa.....	9
4. Dječji časopisi kao mediji.....	11
5. Analiza korpusa.....	12
5.1. Metodologija prikupljanja korpusa.....	12
5.2. Lista prikupljenih neologizama.....	12
5.3. Podjela neologizama prema načinu stvaranja.....	13
5.3.1. Izvođenje.....	15
5.3.1.1. Sufiksalna tvorba.....	15
5.3.1.2. Prefiksarno-sufiksna tvorba.....	17
5.3.1.3. Prefiksna tvorba.....	17
5.3.2. Slaganje.....	18
5.3.2.1. Čisto slaganje.....	18
5.3.2.2. Složeno-sufiksna tvorba.....	19
5.3.2.3. Srašćivanje/stapanje.....	19
5.3.2.4. Polusloženice.....	19
5.3.3. Neologizmi nastali semantičkom neologizacijom.....	19
5.3.4. Neologizmi stranog podrijetla.....	19
6. Zaključak.....	20
7. Popis literature.....	21
8. Izvori.....	22

1. Uvod

Ovaj se rad bavi neologizmima u dječjim časopisima. Cilj je ovoga rada istražiti zastupljenost neologizama u dječjim časopisima te će se posebno obraditi tvorbeni postupci neologizama. U prvom dijelu rada definirat će se sam pojam neologizma. Istražit će se i usporediti definicije dostupne u stručnoj literaturi. Neologizmi u radu bit će podijeljeni s obzirom na vrstu, a zatim će uslijedit podjela utemeljena na načinu stvaranja neologizama. Potom slijedi dio o dječjoj književnosti i dječjim časopisima budući da će upravo iz dječjih časopisa biti prikupljen korpus. Također će biti prikazan i dio povijesti dječje književnosti i dječjih časopisa. Potom slijedi prikaz dječjih časopisa kao medija koji su svakodnevno prisutni u dječjem životu. Nakon teorijskog dijela uslijedit će analiza prikupljenog korpusa tako što će biti opisana metodologija istraživanja te će biti prikazan popis prikupljenih neologizama koji će se kasnije u radu analizirati s obzirom na tvorbene postupke kojima su nastali. Na samom kraju bit će iznesen zaključak.

2. Neologizmi

2.1. Definicija neologizama

Jezik je dinamičan i svakodnevno se mijenja, a komunikacija „kao totalni društveni fenomen koji uvjetuje nastanak ljudskih zajednica predstavlja pokretačku snagu svih promjena u leksiku nekog jezika.” (Mikić Čolić, 2012: 7) Neologija kao jezična pojava definira se kao „ukupnost procesa koji određuju stvaranje novih riječi u vokabularu nekog jezika.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 2) Prema Muhvić-Dimanovski (2005.) još je 1836. godine Wilhelm von Humboldt rekao kako se „vokabular jednoga jezika nikako ne smije promatrati kao inertna dovršena masa (...) vokabular se nalazi u neprestanome generiranju i regeneriranju svoje sposobnosti da stvara riječi.” (Humboldt, 1836, 1988: 93) Neologizmi su, kao svjedoci društvenog razvoja, skloni neprestanim promjenama te su jasni pokazatelji poveznice jezika i društva. Upravo zbog svoje promjenjivosti, zahtijevaju redovito i pažljivo praćenje komunikacijskog procesa. Barić (1999: 295) ističe kako je rječnik jednog jezika „otvoreni skup, tj. sastoji se od neograničenog broja jedinica i može lako primati nove članove.” „Svi su živi jezici podložni stvaranju (ili prihvaćanju) neologizama jer ih na to tjera društveni razvoj koji sa sobom nosi nove pojave uz koje se onda vežu i nove riječi.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 2) Neologizmi, kao pojava u hrvatskome jeziku, još uvijek su nedovoljno istraženi. Definicije neologizma u hrvatskoj stručnoj literaturi nalaze svoje mjesto u rječnicima i savjetnicima hrvatskog jezika. Anić (1998: 1430) neologizam definira kao „u novije vrijeme preuzetu izrazitiju novost prema postojećem rješenju (riječi, izrazu) ili novu upotrebu stare ili nekad konstruirane riječi ili značenja“. Anić (1998: 614) pod pojmom neologizma uvrštava „nova riječ, jezična novotvorina”. Nadalje, u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* također stoji da su neologizmi nove riječi, jezične novotvorenice koje nastaju iz potrebe da se nazove ili izrazi novi pojam ili predmet (Barić 1999: 295). Postojeće definicije neologizama dosta su neujednačene i neodređene, ali se iz postojećih definicija mogu izvući bitni elementi. „Riječ je, naime, o tome da se neologizam percipira kao nova riječ, dok je istodobno dvojbeno hoće li se ona leksikalizirati.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 3) Ono nedvojbeno jest da se svi „neologizmi – osim onih posuđenih iz drugih jezika – grade iz velikoga korpusa već postojećih jezičnih elemenata, samo u novim kombinacijama.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 4)

U knjizi V. Muhvić-Dimanovski *Neologizmi: problemi teorije i primjene* navode se razlozi proširivanja leksičkog inventara nekoga jezika, tj. navode se razlozi nastanka neologizama:

- „1. pojava novih pojmova/predmeta/pojava kojima treba dati ime;
2. novi nazivi kao dodatak već postojećima:

- a) ekspresivni nazivi: derogativni, vulgarni, eufemistički, šaljivi, itd.
- b) stilistički - žargon, formalni/neformalni, razni registri
- c) pragmatički faktori - jezična ekonomija, estetski razlozi, pomodni trendovi, trenutačna inspiracija i sl.

3. povijesni, politički i drugi.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 4)

2.2. Vrste neologizama

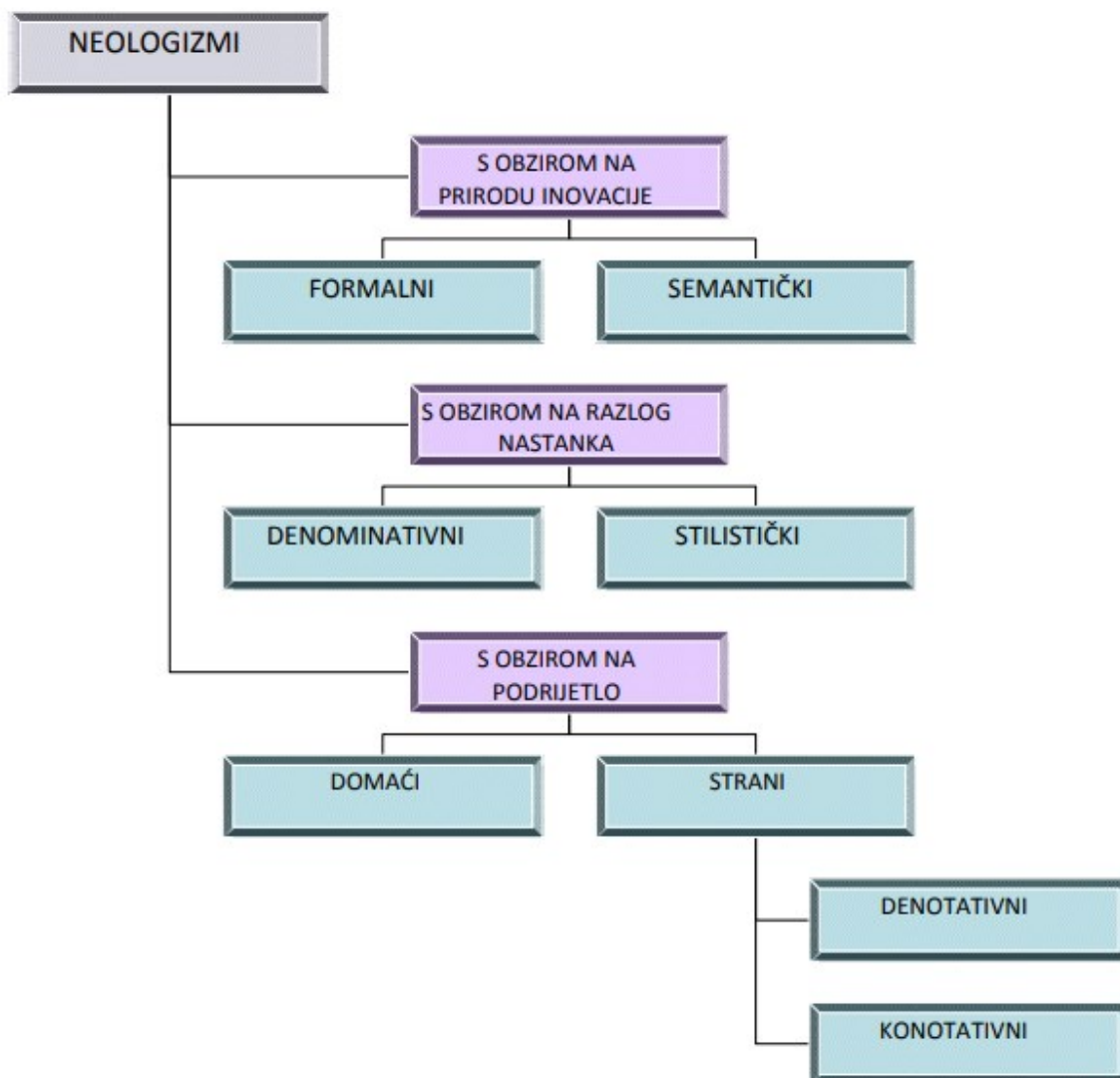
Mikić Čolić (2012) navodi podjelu neologizama na temelju sljedećih kriterija:

- a) s obzirom na prirodu inovacije
- b) s obzirom na razloge nastanka
- c) s obzirom na podrijetlo.

Prema prvom kriteriju, neologizmi se mogu podijeliti na formalne i semantičke neologizme. Uz domaće riječi, neološku građu čine i semantički neologizmi, „odnosno neosemantizmi kojima jezik, dodajući novo značenje postojećim leksičkim jedinicama, čuva samosvojnost na planu jezičnog izraza, a značenjski se obogaćuje.” (Mikić Čolić 2012: 17) Prema drugom kriteriju, prema Muhvić-Dimanovski (2005), neologizmi se mogu podijeliti na denominativne i stilističke. Denominativni tip neologizma dolazi iz potrebe da se u komunikaciji izrazi neko novo iskustvo pa je tako nedvojbeno da je „broj denominativnih neologizama nusporedivo veći od stilističkih jer stvaranje ovih drugih diktira isključivo specifičan stil nekog pisca.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 6) Mali broj riječi koje pisac stvara za potrebe svog djela ulazi u opći jezik. S druge strane, denominativnoj neologiji „pripadaju sve one riječi koje su potrebne da bi se imenovali novi pojmovi koji skoro svakodnevno naviru iz stranih i domaćih izvora” (Muhvić-Dimanovski 2005: 7). Prema trećem kriteriju neologizmi se dijele na:

- a) one sastavljene od domaćih ili udomaćenih sastavnica i
- b) one sastavljene od stranih sastavnica ili njihovom kombinacijom s domaćima.

Budući da skupinu denominativnih neologizama čine i riječi stranog podrijetla „takve riječi razlikuju se međusobno prema vremenu koje je potrebno za njihovu integraciju u sustav jezika primatelja na svim jezičnim razinama.” (Mikić Čolić 2012: 18) Prema Muhvić-Dimanovski (2005: 7) i ta se skupina neologizama dijeli na denotativne i konotativne posuđenice, gdje su denotativne one koje su potrebne da bi se imenovao novi proizvod ili pojam stvoren u drugoj zemlji, a konotativne su one koje su posljedica prestiža što ga u određenom povijesnom trenutku posjeduje neka država ili društvo. Navede podjele prema Mikić Čolić (2012: 19) jasno su prikazane na sljedećem prikazu:

Prikaz 1. Podjela neologizama

U knjizi V. Muhvić-Dimanovski *Neologizmi: problemi teorije i primjene* (Muhvić-Dimanovski 2005) ističu se sljedeće kategorije neologizama: posuđenice, pseudoposuđenice, domaće nove riječi i nove – stare riječi. Posuđenice tvore najveći dio neološkog leksika budući da je „nemoguće očekivati kako će se svaka nova riječ koja se u nekom jeziku pojavi zajedno s „uvezenim” pojmom odmah biti prevedena.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 39) Prvo mjesto među posuđenicama nedvojbeno zauzimaju anglizmi, riječi iz engleskog jezika. Iako su manje zastupljene, pseudoposuđenice se javljaju u svim jezicima. „Riječi toga tipa zaista predstavljaju apsolutnu novinu jer ne postoje kao model u stranom jeziku, nego se posve slobodno oblikuju u nekom drugom jeziku.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 47) Domaće nove riječi nastaju kao posljedica potrebe imenovanja lokalno ograničenih pojava, pojmova ili predmeta. Pod pojmom

novе – stare riječi ne misli se na oživljenice, već su to riječi koje „ponekad sasvim neočekivano, a ponekad i iz očitih razloga dožive masovnu uporabu, odnosno na frekvencijskoj se listi naglo uspinju na vrlo visoko mjesto.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 51) Primjer novih – starih riječi su: *globalizacija, tranzicija, elektronski, eko* i sl. „Najsloženiji problem u određivanju onoga što jest neologizam a što nije, nedvojbeno je *vrijeme* proteklo od usvajanja neke strane riječi u jezik, ili njezinoga stvaranja ako se radi o riječi građenoj od domaćih elemenata.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 61) Odgovori na pitanja koliko su određene riječi stare mogu biti različiti jer dolazi do različitih interpretacija vezanih uz „starost” riječi. Također, i u rječnicima dolazi do dvojbi zbog drugačijih pristupa građi (Muhvić-Dimanovski 2005: 61). Prema Muhvić-Dimanovski (2005: 63) u neologizme se mogu ubrojiti sljedeće riječi: ponovno oživjele domaće riječi (*oživljenice*), stare domaće riječi te stare posuđenice koje su dobile novo značenje pod utjecajem nekog stranog jezika (*semantičke posuđenice*).

2.3. Načini stvaranja neologizama

Popis načina stvaranja neologizama, odnosno načina proširivanja leksika u nekom jeziku načinila je Muhvić-Dimanovski (2005: 97–108):

1. tvorbenim postupcima
2. stvaranje novih riječi kontrakcijom (sažimanjem)
3. semantičkom neologijom
4. stvaranje novih riječi metonimijom
5. stvaranje novih riječi metaforom
6. slobodnom tvorbom
7. stvaranje novih riječi radi popunjavanja mjesta antonima.

Pod tvorbenim se postupcima podrazumijeva reproduciranje postojećih tvorbenih modela nekog jezika. Uporaba domaćih prefikasa i sufikasa te imeničkih ili pridjevnih dijelova složenica koji, u stanovitoj situaciji, mogu postati iznimno produktivni u sustavu tvorbe riječi nekog jezika, česta je od pri stvaranju novih riječi. „Neologizmi, dakle, reproduciraju postojeće tvorbene modele i analogijom se na taj način dobiva velik broj novih riječi građenih prema stanovitome predlošku.”(Muhvić-Dimanovski 2005: 97) Npr. *likovnjak* (likovni umjetnik), *slobodnjak* (osoba slobodne profesije) Stvaranje novih riječi kontrakcijom (sažimanjem) odnosi se na riječ koja nastaje od najmanje dviju postojećih riječi. „U većini se slučajeva sažimaju prvi dio jedne riječi i drugi dio druge riječi, s tim da je kraj riječi obično zadnji slog

druge riječi, ali ponekad i samo jedan fonem (ili grafem).” (Muhvić-Dimanovski 2005: 99) Npr. *radoholičar* < *rad* + *alkoholičar*, *bankomat* < *banka* + *automat*. Pod semantičkom neologijom podrazumijeva se korpus riječi u kojem „domaća riječ (ili već davno udomaćena posuđenica) dobiva pod utjecajem neke strane riječi novo, dodatno značenje.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 102) Npr. *krtica* u svojem novom značenju tajni agent. Kada je riječ o stvaranju novih riječi metonomijom „neologizam se kao posljedica metonimije javlja tek u određenim slučajevima u kojima se vlastito ime počne rabiti za neki opći pojam, tj. kad ono postane opća imenica pa se tada, u skladu s pravilima danog jezika, sklanja, dobiva određen član i sl.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 102) Npr. *pojesti cijelu kutiju* = *pojesti cijelu kutiju keksa/bombona*. Kod stvaranje novih riječi metaforom treba pripaziti na to da nije svaka metaforička uporaba odmah neologizam, već „on to postaje tek dugotrajnijom uporabom stanovite metafore, njezinim širenjem u svakodnevnoj komunikaciji, te naposljetku ulaskom u rječnike.” (Muhvić-Dimanovski 2005: 105) Npr. *hijena* u svom temeljnom značenju životinjske vrste posjeduje neke osobine koje se mogu primijeniti na osobe pa se javljaju sintagme: *hijene rata*, *cestovne hijene* i sl. Slobodna tvorba odnosi se na imenovanje pojmova ili predmeta imenom nacije iz koje određeni pojam potječe. Npr. *japanska trešnja* (ukrasno drvo), *švedski stol*, *francuska salata*. Posljednji način stvaranja novih riječi odnosi se na neologizme nastale zbog popunjavanja mjesta antonima. Takvi neologizmi nastaju na temelju toga što već postoji njihov antonimski parnjak. Npr. *mobilni/fiksni aparat*, *mobilna/fiksna (telefonska) linija*.

2.3.1. Tvorbeni postupci stvaranja neologizama

Barić (1999: 295) navodi kako se u hrvatskom jeziku neologizmi stvaraju prema tvorbenim pravilima hrvatskog jezika gdje se iskorištava rječničko blago hrvatskog jezika. Prema *Hrvatskoj gramatici* izvođenje i slaganje osnovni su tvorbeni načini koji se međusobno razlikuju po broju ishodišnih riječi. Ako je tvorenica u tvorbenoj vezi s jednom riječju, naziva se izvedenica, a način tvorbe je izvođenje, a ako je tvorenica u tvorbenoj vezi s dvjema riječima, naziva se složenica, a takav način tvorbe je slaganje (Barić i dr. 2005: 293).

2.3.1.1. Izvođenje

Ovisno o tvorbenim sredstvima kojima se izražava tvorbeno značenje tvorenice, u izvođenju razlikujemo sljedeće tvorbeno načine: sufiksna tvorba, prefiksna tvorba te prefiksno-

sufiksna tvorba. Sufiksna tvorba u hrvatskom je književnom jeziku najplodniji tvorbeni način, odnosno, najviše riječi nastaje od osnove i sufiksa. Riječ je o tvorbenom načinu u kojem se tvorbeno značenje izražava tvorbenim nastavkom ili sufiksom. Za razliku od obličnog nastavka koji mijenja oblik riječi, sufiksom se od jedne riječi dobivaju nove riječi. Nova riječ nastala sufiksnom tvorbom ili sufiksacijom naziva se izvedena riječ, izvedenica ili derivat (Babić 2002: 38).

U *Hrvatskoj gramatici* navode se osnovna obilježja sufiksa:

1. u sastavu riječi ima stalno mjesto: završetak riječi
2. nikada ne dolazi kao osnova
3. nikada ne dolazi u samostalnoj upotrebi i prema tome ima značenje samo u vezi s osnovom
4. ne može tvoriti semantičku jezgru riječi, već samo morfološki preinačuje osnovu (Barić i dr. 2005: 293).

Ako sufiks ima samo jedno značenje i tvori samo jedan značenjski tip, tada je riječ o jednovalentnom sufiksu, a ako ima više značenja i tvori više semantičkih tipova, tada je polivalentan. (Babić 2002: 38). Prema osnovi na koju se dodaju, sufiksi se dijele na imeničke, pridjevske, glagolske i priložne. Plodnost sufiksa odnosi se na njihovo sudjelovanje u tvorbi novih riječi pa se prema tome dijele na vrlo plodne, slabo plodne i neplodne sufikse. Sufiksi koji pokazuju najviši stupanj tvorbene aktivnosti nazivaju se vrlo plodnim sufiksima. Od imeničkih sufiksa takvima pripadaju sufiksi: *-(a)c, -ač, -ak, -čić, -ica, -ić, -ina, -ka, -ost, -telj* i pridjevski sufiksi: *-(a)n, -ni, -ast, -av, -lživ, -ov/-ev, -in, -ski*. Od glagolskih sufiksa toj skupini pripadaju: *-ati, -avati, -irati, -ivati, -ovati*. Slabo plodne imeničke sufikse s niskim stupnjem tvorbene aktivnosti čine: *-an, -eč(a)k, -ič(a)k, -ešina, -et(a)k, -urda (...)*. Pridjevski sufiksi koji pripadaju toj skupini su: *-cat, -nat, -ji (...)*, a od glagolskih su: *-akati, -arati, -čiti, -jeti* (Barić i dr. 2005: 294). Prefiksna tvorba je tvorbeni način u kojem se tvorbeno značenje riječi izražava pomoću prefiksa ili predmetka. Prefiks se kao tvorbeni formant nalazi na početku riječi. Za razliku od sufiksa, pri tvorbi nove riječi prefiks modificira samo leksičko značenje osnovne riječi i ne potire njezin morfološku narav. Prefiksi su podrijetlom većinom sadašnji i nekadašnji prijedlozi, odnosno čestice *ne* i *ni* koje preinačuju pozitivno značenje u negativno. Također, u prefiksnoj tvorbi sudjeluju i mnogi prefiksi stranog podrijetla *-anti, -arhi, -de, -eks, -dis, -ekstra, -kontra, -ultra, -trans (...)* (Barić i dr. 2005: 295). Prefiksno-sufiksna tvorba je tvorbeni način u kojem se prefiks udružuje sa sufiksom, odnosno istodobno djeluju dva tvorbeni načina: sufiksna i prefiksna tvorba. Važno je naglasiti da prefiksno-sufiksna tvorenica nije svaka riječ koja sadrži prefiks i sufiks već pažnju treba obratiti na polazište u tvorbi. Primjerice riječi *neravnopravnost* i *bezosjećajnost* sufiksne su tvorenice

budući da su polazne riječi u njihovoj tvorbi pridjevi *neravnopravan* i *bezosjećajan* (Barić i dr. 2005: 296).

2.3.1.2. Slaganje

Slaganje je način tvorbe gdje nova riječ nastaje od osnova dviju ili više riječi, od dviju ili više osnova. Tvorenicu nastalu slaganjem naziva se složena riječ, složenica ili kompozit. Preoblikom dolazimo do polaznih riječi u tvorbi te putem nje možemo zaključiti je li riječ o složenici ili izvedenici. Prema Babiću (2002: 45-50) u slaganje se ubrajaju čisto slaganje, složeno-sufiksna tvorba, srašćivanje, polusloženice, prefiksna tvorba, te prefiksno-sufiksna tvorba. U *Hrvatskoj gramatici* prefiksna tvorba i prefiksno-sufiksna tvorba ubrajaju se u tvorbeni postupak izvođenja kako je opisano i u ovom radu. Čistim slaganjem nastaju čiste složenice, a to su složenice u kojima drugi dio riječi dolazi kao samostalna riječ. Primjerice riječi: *kućepazitelj* (pazitelj kruće), *bratoubojstvo* (ubojstvo brata), *minobacač* (bacač mina) i sl. (Babić, 2002: 46) Složeno-sufiksnom tvorbom nastaju složenice kojima se pri slaganju istodobno dodaje i sufiks. Pri takvom se slaganju najčešće dodaje spojnik i sufiks, primjerice: *žen-a+o+mrz-iti+-(a)c* > *ženomrzac*, *čast+o+hlep-iti+-(a)n* > *častohlepan*. Veoma su česte složenice sa sufiksom -ø: *rukopis*, *suncokret*, *crnokos*, *gologlav* (...). (Babić, 2002: 46) Srašćivanje je način slaganja kada se riječi stalnijeg skupa spoje u složenicu. Riječ nastala srašćivanjem naziva se sraslicom. Sraslice su primjerice: *blag dan* > *blagdan*, *Oče naš* > *Očenaš*, *tako zvani* > *takozvani* (...). Srašćivanje je rijedak način tvorbe te su mnoge riječi tako nastale obično netvorbene. (Babić, 2002: 46-47) U *Hrvatskoj gramatici* taj se tvorbeni način naziva srastanjem, a riječi nastale srastanjem nazivaju se sraslicama (Barić i dr. 2005: 298). Polusloženice nastaju tako da se dvije riječi združe u jednu te izgube samo neke gramatičke osobine, a svaka zadrži svoj naglasak te u većini slučajeva i svoje značenje. Kako bi se označila njihova polusloženost, polusloženice se pišu sa spojnicom, primjerice: *rak-rana*, *lovor-vijenac*, *spomen-ploča*, *izvor-voda* (...). Kada je riječ o imenima mjesta, u kojima je apozicija ili riječ u apozicijskoj službi prvi dio, tada se polusloženice ne pišu sa spojnicom: *Ivanić Kloštar*, *Špišić Bukovica*, *Kaštel Gomilica* (...). (Babić, 2002: 4)

3. Dječja književnost i dječji časopisi

Crnković i Težak navode definiciju dječje književnosti kao posebnog dijela književnosti „koji obuhvaća djela što po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi (grubo uzevši od 3. do 14. godine), a koja su svjesno namijenjena djeci, ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su tijekom

vremena, izgubivši mnoge osobine koje su ih vezale za njihovo doba, postala prikladna za dječju dob, potrebna za estetski i društveni razvoj djece, te ih gotovo isključivo ili najviše čitaju djeca.” (Crnković, Težak, 2002: 7, prema Crnković, 1990: 5–6). „Dječja književnost nije sluškinja ni pomoćnica pedagogije u bilo kojem njezinu smjeru, makar ona, upravo kao književnost i umjetnost, i te kako pridonosi odgoju.” (Crnković, Težak, 2002: 8) Budući da djeca nisu dostigla zreli stupanj tjelesnog i duševnog razvoja te su u odnosu na odrasle ograničena u tjelesnim mogućnostima, u iskustvu i znanju, u samostalnosti osiguravanja životnih potreba te u poznavanju jezika, njihovo je poimanje svijeta, krug interesa, dubina i širina percepcije i osjećajnost drugačija nego u odraslih. Prema navedenom, razumljivo je da djeci treba osigurati ona književna djela koja najbolje odgovaraju dječjim interesima, mogućnostima i sposobnostima doživljaja. „Knjiga je namijenjena djetetu ako tematikom privlači dijete i odgovara njegovim interesima, a izrazom ne nadilazi mogućnosti dječje percepcije.” (Crnković, Težak, 2002: 9) „Pored književnih i dječja književnost, baš kao i tzv. velika književnost, može imati i neknjiževnih vrijednosti: može odgojno djelovati u pitanjima morala, vjere, dobrog ponašanja, ljudskih odnosa i može pružiti informacije o raznim stvarima; može proširiti znanje iz mnogobrojnih područja.” (Crnković, Težak, 2002: 12) Prema Ilišin, Marinović Bobinac i Radin (2001: 120) djeca se od najranijih dana susreću s tiskanim medijima u vidu slikovnica i ilustriranih časopisa za djecu, a polaskom u školu javljaju se časopisi koje posreduje škola, koji služe za zabavu, ali i kao edukacijsko sredstvo u nastavi.

3.1. Povijest dječje književnosti i dječjih časopisa

„Svi se povjesničari dječje književnosti slažu da ona kao književnost posebno namijenjena djeci započinje negdje pri kraju 17. stoljeća.” (Crnković, Težak, 2002: 39) Važni događaji za dječju književnost spominju se u knjizi Š. Batinić *Zabava i pouka dobroj djeci i mladeži* (Batinić, 2004). Najpoznatiji dječji tjednik *Der Kinderfreund* Christiana Felixa Weiße izlazio je u Leipzigu od 1775. do 1781. godine. U Engleskoj John Newbery otvara u Londonu dječju knjižaru oko 1750. godine, a prvi dječji časopis bio je *The Juvenile Magazine*, što ga je izdavao John Marshall 1788. godine. U Francuskoj se prvi dječji časopis pojavio 1833. pod nazivom *Le Journal des enfants*. U 18. stoljeću, dječje časopise imali su još rusija i Španjolska. (Batinić, 2004: 10). U razvoju hrvatske dječje književnosti značajnu su ulogu odigrali dječji časopisi. „Hrvatski dječji časopisi i omladinski časopisi javljaju se u drugoj polovini 19. stoljeća.” (Batinić, 2004: 10) Hrvati su dobili prvi dječji časopis 1864. godine. Batinić (2004: 11) navodi kako prilike u Hrvatskoj nisu išle na ruku ranijem i bržem razvoju dječje

književnosti budući da nije bilo dovoljno obrazovnih učitelja koji bi pisali za djecu, a nije bilo ni dovoljno pismene djece koja bi čitala. Među prve dječje časopise u Hrvatskoj možemo svrstati sljedeće: *Bosiljak* (1864), *Zlatni orasi* (1870), *Smilje* (1873), *Bršljan* (1873), *Hrvatska omladina* (1885), *Pobratim* (1891), *Ljiljan* (1895), *Anđeo čuvar* (1901)... (Batinić, 2004: 29)

4. Dječji časopisi kao mediji

U današnje vrijeme većinu informaciju saznajemo upravo preko medija koji su postali dio naše svakodnevice. Informacije se šire nezamislivom brzinom, a novi fenomeni nastaju, ali i nestaju gotovo svake minute. „Riječ mediji potječe iz latinskog jezika (lat. *medium* znači sredina, polovina) i označava sredstvo za prijenos poruka, vijesti, obavijesti i sl.” (Tomljenović, Ilej,

Bandra, 2018: 4) Pomoću medija učimo, zabavljamo se, obrazujemo i informiramo te priznali mi to ili ne, imaju značajnu ulogu u našem, pa tako i u dječjem životu. Mediji sa svojim manipulirajućim svojstvima oblikuju mišljenja te utječu na ponašanje i stavove. Autori Ilišin, Marinović Bobinac i Radin u knjizi *Djeca i mediji: uloga medija u svakodnevnom životu* (2001: 17) navode prema T. Marinović (1994: 72–3) 6 funkcija masovnih medija: informacijsku (tvorba i skupljanje obavijesti), selekcijsku (izbor i objašnjenje informacija), eksplikacijsku (korištenje obavijesnih sadržaja za stvaranje predodžaba), zabavnu, edukacijsku i estetsku. U suvremenom svijetu, mediji i njihovi sadržaji dio su djetetova okruženja od samog početka, točnije od djetetova rođenja. „Djeca u dokoličarenju bježe od stvarnosti i organiziranog rada, pasivno se prepuštaju ponuđenim medijskim sadržajima te traže sadržaje koji će ih opustiti, zabaviti, rasteretiti od svakodnevnih problema i briga.” (Labaš, Mainčić, 2018: 15) Budući da je dijete okruženo medijima od najranijih godina, odrasli imaju odgovornost pri odlučivanju primjerenosti medijskih sadržaja za najmlađe članove. „Upravo su glazbeni programi, serije, filmovi, novine, časopisi samo neki od dijelova popularne kulture koji zabavljaju mnogu djecu tijekom njihovog slobodnog vremena.” (Labaš, Mainčić, 2018: 15) Novine i časopisi pripadaju tradicionalnim medijima. „Mediji potiču djecu da crtaju, pjevaju i izražavaju se na druge načine. U tom smislu, priče i likovi nisu “samo bajke”, već imaju značajnu ulogu u životima djece.” (Tomljenović, Ilej, Bandra, 2018: 7) Informiranje, zabava, edukacija, savjeti, razvijanje socijalnih odnosa, bijeg iz stvarnosti samo su neki od privlačnih razloga čitanja časopisa.

5. Analiza korpusa

5.1. Metodologija prikupljanja korpusa

Korpus neologizama za ovaj rad prikupljen je sustavnim iščitavanjem i proučavanjem četiri časopisa za djecu – *Smib*, *Modra lasta*, *Moj planet*, *Prvi izbor* – koji su među najčitanim i najpoznatijim dječjim časopisima. Razne priče, pjesme i tekstove za djecu, kojima obiluju spomenuti časopisi, pisali su urednici časopisa, ali i sami čitatelji/čitateljice. Korpus se temelji na brojevima časopisa objavljenim u travnju i svibnju 2020. godine: *Smib* (travanj, br.8;

svibanj, br. 9), *Moda lasta* (travanj, br. 8; svibanj, br. 9), *Moj planet* (travanj, br. 8), *Prvi izbor* (travanj, br. 8). Cilj je istraživanja prikupiti popis neologizama koji se javljaju u dječjim časopisima te odrediti način njihova nastajanja. Lista prikupljenih neologizama prikazat će se u nastavku, a potom će se leksemi detaljnije promatrati s obzirom na način njihova stvaranja.

5.2. Lista prikupljenih neologizama

Lista prikupljenih neologizama (84) prikazana je abecednim redoslijedom u sljedećim stupcima:

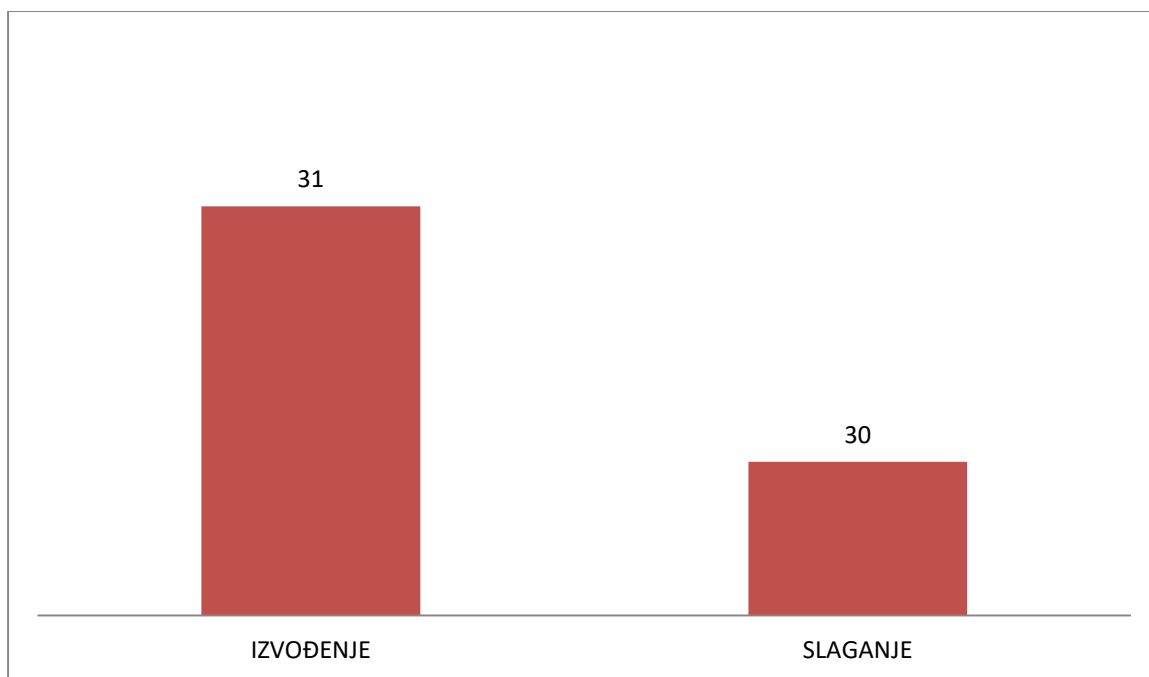
<i>aplikacija</i>	<i>hit</i>	<i>majušno</i>
<i>balavac</i>	<i>hit-album</i>	<i>matka</i>
<i>bestseller</i>	<i>hopsanje</i>	<i>medonosna</i>
<i>brzoniz</i>	<i>instalirati</i>	<i>mekodlak</i>
<i>bullyng</i>	<i>ispunjaljka</i>	<i>minikviz</i>
<i>cmoljiti</i>	<i>klepetuša</i>	<i>minirebus</i>
<i>cmokne</i>	<i>klopa</i>	<i>minitest</i>
<i>Covid-19</i>	<i>knjigodrom</i>	<i>mjuza</i>
<i>cvilizator</i>	<i>knjigoljupci</i>	<i>mjuzikli</i>
<i>čudakinja</i>	<i>koronavirus</i>	<i>mozgoteka</i>
<i>diskoritam</i>	<i>korov-drvo</i>	<i>multiplayer</i>
<i>dopunjaljka</i>	<i>krajobraz</i>	<i>najplakat</i>
<i>dugovrate</i>	<i>krtek</i>	<i>oblačak</i>
<i>ekozeke</i>	<i>lastaši</i>	<i>oblak-vila</i>
<i>Facebook</i>	<i>lastinrepci</i>	<i>online</i>
<i>frend</i>	<i>mačkast</i>	<i>pamučasta</i>
<i>glazbodrom</i>	<i>mačkodan</i>	<i>pazuho</i>

<i>pikselizirani</i>	<i>radioslikovnica</i>	<i>superruksak</i>
<i>piling</i>	<i>radoznalci</i>	<i>superslatke</i>
<i>pitalica</i>	<i>razgovaraonica</i>	<i>školjkača</i>
<i>pizza</i>	<i>simpa</i>	<i>šupljorošci</i>
<i>planetovci</i>	<i>slikopriča</i>	<i>talentaonica</i>
<i>plejka</i>	<i>smibić</i>	<i>TikTok</i>
<i>plejlista</i>	<i>smibovci</i>	<i>tinejdžerske</i>
<i>predsat</i>	<i>spika</i>	<i>tintara</i>
<i>premetaljka</i>	<i>sunašce</i>	<i>zen-nindže</i>
<i>premještaljka</i>	<i>superjunak</i>	<i>zlatovrana</i>
<i>promoliti</i>	<i>supermoći</i>	<i>YouTube</i>

Navedeni korpus neologizama čine 69 imenice, 9 pridjeva, 5 glagola i 1 prilog.

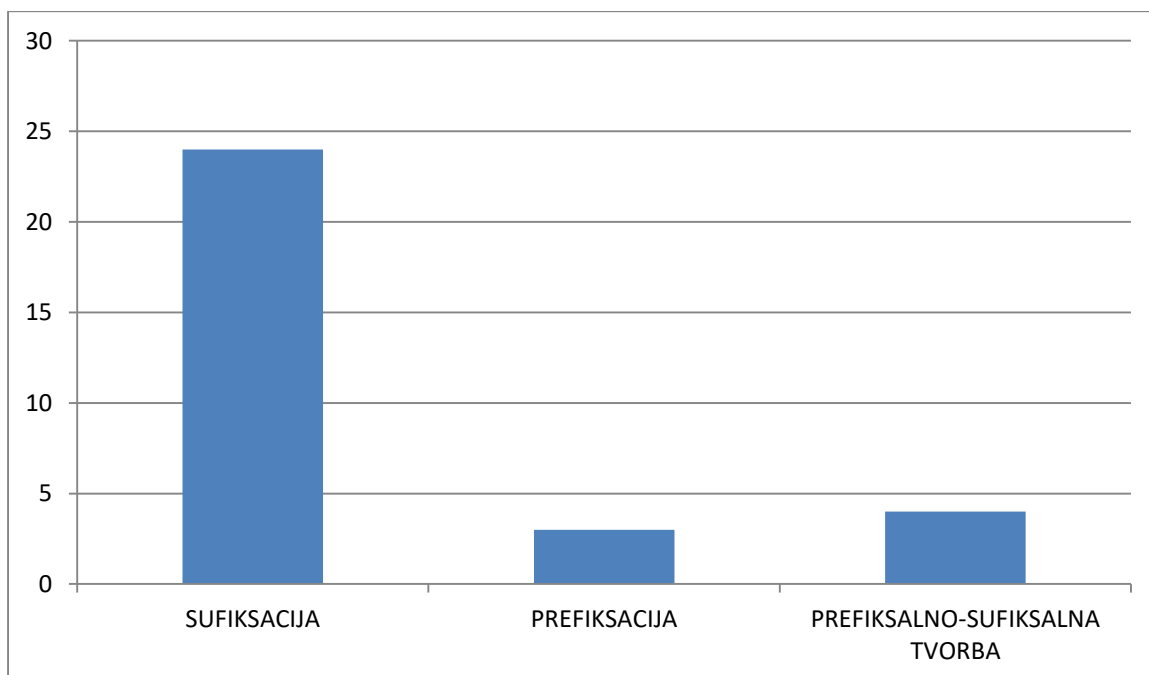
5.3. Podjela neologizama prema načinu stvaranja

Omjer neologizama prema tvorbenim načinima koji su reproducirani u njihovu nastanku prikazan je na sljedećem grafikonu:

Prikaz 2. Neologizmi prema tvorbenim načinima

U sljedećem je grafikonu prikazan omjer broja neologizama nastalih izvođenjem:

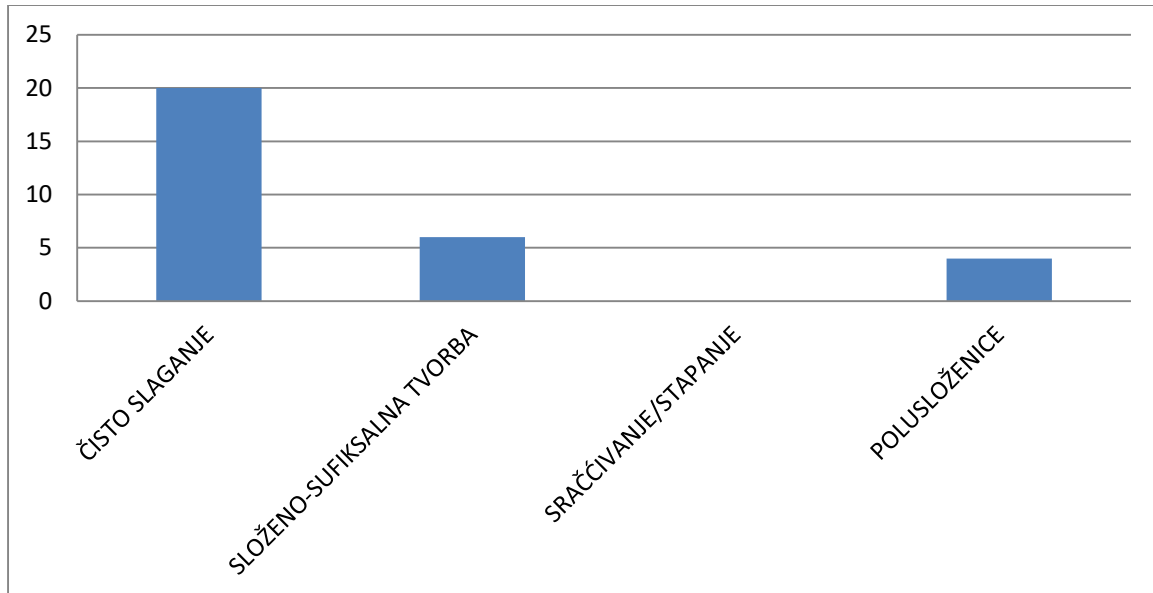

Prikaz 3. Omjer broja neologizma nastalih izvođenjem

Kao što je vidljivo iz grafikona, najplodniji je tvorbeni način u hrvatskom jeziku sufiksalna tvorba kojom je iz navedenog korpusa načinjeno 24 neologizama. Prefiksno-sufiksno-

tvorbom načinjeno je 4 neologizama, a slijedi prefiskalna tvorba kojom je načinjeno tek 3 neologizma.

Omjeri broja neologizama nastalih slaganjem vidljivi su u sljedećem grafikonu:

Prikaz 4. Omjer broja neologizma nastalih slaganjem

Iz grafikona je jasno vidljivo kako je najveći broj neologizama nastalih slaganjem nastalo upravo čistim slaganjem (20). Na drugom je mjestu složeno-sufiksalna tvorba kojom je nastalo 6 neologizama. Slijede polusloženice (4), a neologizmi nastali sraččivanjem ili stapanjem nisu pronađeni.

5.3.1. Izvođenje

U ovom će se poglavlju analizirati neologizmi iz korpusa nastali izvođenjem. Kao što je već prethodno u radu objašnjeno u izvođenje pripadaju sufiksalna tvorba, prefiksna tvorba i prefiksno-sufiksna tvorba.

5.3.1.1. Sufiksna tvorba

Sufiksna je tvorba najplodnija pri tvorbi imenica. U sufiksnoj tvorbi imenica koje se nalaze u korpusu sudjelovali su sljedeći sufiksi: *-ac*, *-ak*, *-ača*, *-aši*, *-ašce*, *-aonica* (2), *-ator*, *-ek*, *-ica*, *-ić*, *-inja*, *-uša*, *-ka*, *-o*, *-ovci* (2).

SUFIKS	IMENICA	SUFIKS	IMENICA
<i>-ac</i>	<i>balavac</i>	<i>-ica</i>	<i>pitalica</i>
<i>-ak</i>	<i>oblačak</i>	<i>-ić</i>	<i>smibić</i>
<i>-ača</i>	<i>školjkača</i>	<i>-inja</i>	<i>čudakinja</i>
<i>-aši</i>	<i>lastaši</i>	<i>-uša</i>	<i>klepetuša</i>
<i>-ašce</i>	<i>sunašce</i>	<i>-ka</i>	<i>matka</i>
<i>-aonica</i>	<i>razgovaraonica, talentaonica</i>	<i>-o</i>	<i>pazuho</i>
<i>-ator</i>	<i>cvilizator</i>	<i>-ovci</i>	<i>planetovci, smibovci</i>
<i>-(e)k</i>	<i>krtek</i>		

U sufiksnoj tvorbi pridjeva koji se nalaze u korpusu sudjelovali su sljedeći sufiksi:
-ast, -asta, -jušno, -izirani.

SUFIKS	PRIDJEV
<i>-ast</i>	<i>mačkast</i>
<i>-asta</i>	<i>pamučasta</i>
<i>-jušno</i>	<i>majušno</i>
<i>-izirani</i>	<i>pikselizirani</i>

U sufiksnoj tvorbi glagola koji se nalaze u korpusu sudjelovali su sljedeći sufiks:
-anje, -iti, -nuti.

SUFIKS	GLAGOL
<i>-anje</i>	<i>hopsanje</i>

<i>-iti</i>	<i>cmoljiti</i>
<i>-nuti</i>	<i>cmoknuti</i>

5.3.1.2. Prefiksarno-sufiksarna tvorba

Neologizmi nastali prefiksarno-sufiksarnom tvorbom u korpusu jesu imenice. Riječ je o sljedećim prefiksima: *do-*, *is-*, *pre* (2) i sufiksu *-aljka* (4).

PREFIKS/SUFIKS	IMENICA
<i>do-/aljka</i>	<i>dopunjaljka</i>
<i>is-/aljka</i>	<i>ispunjaljka</i>
<i>pre-/aljka</i>	<i>premetaljka</i>
<i>pre-/aljka</i>	<i>premještaljka</i>

5.3.1.3. Prefiksarna tvorba

U prefiksarnoj se tvorbi imenica javljaju prefiksi *naj-* i *pred-*, a u tvorbi glagola, javlja se prefiks *pro-*.

PREFIKS	IMENICA
<i>naj-</i>	<i>najplakat</i>
<i>pred-</i>	<i>predsat</i>

PREFIKS	GLAGOL
<i>pro-</i>	<i>promoliti</i>

5.3.2. Slaganje

Kao što je ranije u radu navedeno, slaganje je takav način tvorbe gdje nova riječ nastaje od osnova dviju ili više riječi, od dviju ili više osnova. Prema *Hrvatskoj gramatici* u slaganje se ubrajaju čisto slaganje, složeno-sufiksna tvorba, srašćivanje i polusloženice.

5.3.2.1. Čisto slaganje

Čistim slaganjem nastaju složenice što u svom drugom dijelu imaju riječ koja može stajati samostalno. Prema tvorbenoj strukturi nesufiksne složenice svrstavaju se u nekoliko tvorbenih tipova. U korpusu pronalazimo sljedeće tvorbenne tipove prikazane u tablici.

TVORBENI TIP SA SPOJNIKOM -ø-	TVORBENI TIP SA SPOJNIKOM -o-
<i>diskoritam</i>	<i>brzoniz</i>
<i>ekozeko</i>	<i>dugovrate</i>
<i>koronavirus</i>	<i>glazbodrom</i>
<i>krajobraz</i>	<i>knjigodrom</i>
<i>minikviz</i>	<i>mačkodan</i>
<i>minitest</i>	<i>mozgoteka</i>
<i>minirebus</i>	<i>slikopriča</i>
<i>radioslikovnica</i>	<i>zlatovrana</i>
<i>superjunak</i>	
<i>supermoći</i>	
<i>superruksak</i>	
<i>superslatke</i>	

5.3.2.2. Složeno-sufiksalna tvorba

U riječima nastalim složeno-sufiksalsnom tvorbom javljaju se sljedeći sufiksi: *-ci* (4), *-na* i *-ø*. Imenice u korpusu nastale složeno-sufiksalsnom tvorbom su: *knjigoljupci*, *lastinrepci*, *radoznalci*, *šupljorošci*, a prisuna su i dva pridjeva: *medonosna* i *mekodlak*.

5.3.2.3. Srašćivanje/stapanje

Neologizmi nastali stapanjem ili srašćivanjem nisu prisutni u navedenim časopisima.

5.3.2.4. Polusloženice

Poslusloženice prisutne u korpusu istraživanja su sljedeće: *hit-album*, *korov-drvo*, *oblak-vila*, *zen-nindže*.

5.3.3. Neologizmi nastali semantičkom neologizacijom

Postojećim leksičkim jedinicama pridodavaju se novi sadržaji te se na taj način povećava broj značenja. U navedenom su korpusu *klopa*, *tintara*, *spika* i *simpa* semantičke posuđenice ili neosemantizmi. *Klopa* je imenica koja označava jelo, hranu. *Tintara* je imenica koja označava glavu (ljudski organ). *Spika* je glagol koji označava razgovor. *Simpa* je imenica koja označava simpatiju, odnosno osobu prema kojoj određena osoba ima sklonost ili afinitet.

5.3.4. Neologizmi stranog podrijetla

Kako navodi Mikić Čolić (2012: 202-203), posuđene riječi važne su zbog popunjavanja praznine u leksičkom fondu ondje gdje jezik primatelj nema vlastito rješenje, ali i zbog svog utjecaja na tvorbeni sustav u cjelini. Među posuđenicama, najveći prostor zauzimaju riječi engleskog jezika - anglizmi. U procesu prilagodbe riječi u jeziku primatelju, Mikić Čolić (2012) ističe varijacije u ortografiji i izgovoru posuđenica. Na temelju te podjele analizirat će se neologizmi stranog podrijetla iz korpusa istraživanja.

- originalna engleska ortografija je zadržana i nema nikakve oznake kako se posuđenica izgovara (*bullyng*, *Covid-19*, *Facebook*, *hit*, *multiplayer*, *online*, *pizza*, *TikTok*, *YouTube*)
- ortografski oblik posuđenice prilagođen je prema sustavu ortografije jezika primatelja, odnosno riječ je o zamjeni grafema prema sličnosti (*aplikacija*, *bestseler*, *frend*, *instalirati*)
- ortografija je formirana prema engleskom izgovoru (*mjuza*, *mjuzikli*, *piling*, *plejka*, *plejlista*, *tinejdžerske*) (Mikić Čolić, 2012: 205).

6. Zaključak

Korpus u ovom radu sakupljan je iz brojeva časopisa za djecu objavljenih u travnju i svibnju 2020. godine. Riječ je o sljedećim časopisima: *Modra lasta*, *Smib*, *Moj planet* i *Prvi izbor*. Cilj istraživanja bio je prikupiti popis neologizama koji se javljaju u dječjim časopisima te odrediti način njihova nastajanja. Izdvojeno je 84 neologizama koji su potom analizirani prema načina njihova nastajanja. S obzirom na vrstu riječi, među neologizmima su najzastupljenije imenice (69), potom pridjevi (9) te glagoli (5) i jedan prilog. Sufiksna se tvorba pokazala najplodnijom kada je riječ o tvorbenom postupku izvođenja. Također su brojni neologizmi nastali čistim slaganjem što pripada u tvorbeni postupak stapanje. Pokazala se i velika zastupljenost neologizama stranog podrijetla. Može se reći kako su neologizmi “odraz novih dostignuća, novih tehnologija, novih modnih trendova - stoga su i atraktivniji od, nazovimo ih, “običnih riječi”. Nove su riječi svjedoci pojedinih epoha, važnih razdoblja kroz koja prolazi stanovita društvena zajednica...” (Muhvić-Dimanovski 2005: 121) Istraživanje neologizama je priča koja nema završetak.

7. Literatura

1. Anić, Vladimir 1998. *Rječnik hrvatskoga jezika*, 3. izdanje, Novi Liber.
2. Babić, Stjepan 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, 3. izdanje, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Nakladni zavod Globus, Zagreb.
3. Barić, Eugenija i dr. 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Školska knjiga, Zagreb.
4. Barić, Eugenija i dr. 2005. *Hrvatska gramatika*, 4. izdanje, Školska knjiga, Zagreb.
5. Batinić, Štefka 2004. *Zabava i pouka dobroj djeci i mladeži: hrvatski časopisi za djecu i mladež od 1864. do 1945.* Hrvatski školski muzej, Zagreb.
6. Crnković, Milan; Težak, Dubravka 2002. *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine.* Znanje, Zagreb.
7. Ilišin, Vlasta; Marinović Bobinac, Anika; Radin, Furio 2001. *Djeca i mediji: uloga medija u svakodnevnom životu*, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži: Institut za društvena istraživanja, Zagreb.
8. Labaš, D. i Marinčić, P. (2018). Mediji kao sredstvo zabave u očima djece. *MediAnali*, 12 (15), 1-32. Posjećeno: 11.1. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/195548>
9. Mikić Čolić, Ana 2012. *Neologizmi u hrvatskom jeziku nakon 1990. godine*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Osijeku.
10. Muhvić-Dimanovski, Vesna 2005. *Neologizmi: problemi teorije i primjene.* Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
11. Tomljenović, Robert; Ilej, Marin; Bandra, Gorana 2018. *Djeca i mediji: knjižica za roditelje i skrbnike djece.* Agencija za elektroničke medije, UNICEF-ov ured za Republiku Hrvatsku, Zagreb.

8. Izvori

1. *Modra lasta* (travanj, br. 8; svibanj, br. 9, 2020.)
2. *Moj planet* (travanj, br. 8, 2020.)
3. *Prvi izbor* (travanj, br. 8, 2020.)
4. *Smib* (travanj, br.8; svibanj, br. 9, 2020.)